

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Elly Conway
ARGYLLE

Copyright © Marv Quinn Holdings Limited 2024
First published as ARGYLLE in 2024 by Bantam Press, an imprint
of Transworld. Transworld is part of the Penguin Random House group
of companies.

Cover design © MinaLima

Translation Copyright © 2024 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-05008-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od
drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u
potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva
životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Eli Konvej

Preveo Vladan Stojanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2024.

*Za mamu i tatu, koji su bili pored mene
na svakom koraku mog puta.*

„Ponekad je neophodno da budemo sami
da bismo dokazali da smo u pravu.“

– pripisano Vladimiru Putinu

„Žene su se smejale i plakale; gomila je poletno trupkala
nogama, zato što je Kvizimodo u tom trenutku bio zaista
lep. Bio je privlačan – to siročče, to nahoče, taj izgnanik.“

– Viktor Igo, *Zvonar Bogorodičine crkve*

„Ćilibarska soba za nas Ruse predstavlja
mnogo toga što smo izgubili.“

– Ivan Sautov, direktor muzeja Katarinine
palate (citiran u časopisu *Forbs lajf*, „Misterije
Ćilibarske sobe“, 29. mart 2004)

BELEŠKA AUTORA

Ne tako davno, doživela sam strašnu nesreću, koja je iz osnove uzdr-mala moj svet. Dok sam se oporavljala i sažaljevala samu sebe, roditelji su mi donosili filmove i knjige ne bi li u meni probudili zanimanje za nešto – bilo šta – što nije imalo veze sa mnom i sa strašnom stvari koja mi se dogodila. Majka mi je jednog jutra donela knjigu fotografija sa divnim pejzažima. Jedan od njih bio je planinski lanac u južnoj Poljskoj. Nije mi ništa značio, ali sam osetila neku privlačnost kad sam se zagledala u njega, i Obri Argajl došao mi je te noći, u potpunosti oblikovan, u živopisnom snu, s nehruovskim sakoom, potisnutom tugom, četkastom frizurom i potrebom da ispravlja svetske nepravde. Bio je u mojoj glavi kad sam se probudila, kao da je ušao na vrata, izuo cipele i raskomotio se na kauču. Znam da pisci kolutaju očima kad njihove kolege kažu „Knjiga se sama napisala“, ali je s ovom stvarno bilo tako (ljudi, ne mrzite me, molim vas). Našla sam novi smisao pišući je. Onda sam počela da prezdravljam. Stoga moram da zahvalim: autoru te fotografije, mojim roditeljima, i najviše Obriju Argajlu, zato što me je vratio sebi i podsetio na to da je ono što je potrebno za naš oporavak ponekad sve vreme u nama.

Eli Konvej, 2024.

PROLOG

Malo mesta na kugli zemaljskoj samotnije je od jugoistočnog Sibira, u jetko hladnoj martovskoj zori. Šiljate borove šume tajge pokrivaju tle kao postelja od zelenih eksera. Nikakva pesma ptica ne para vazduh na minus dvadeset pet stepeni. Ovde se čuje samo huk vetra i daleki, žalobni vučji urlik.

Ali zvuk je razbio mrtvu tišinu, tiha i sve snažnija tutnjava. Nešto se pojavilo i zableštalalo na ranom jutarnjem suncu. Brzi voz je šiljatim nosom prosecao stazu u studenom vazduhu. Neumorno je hitao napred, dok je gusta šuma uzmicala pred močvarnom ravnicom i vetrom šibanom tundrom.

Ljudi su ležali u uskim posteljama, u putničkim vagonima, licem okrenuti zidu. Spavali su naliveni votkom, ili sedeli šćućureni na donjim ležajima, jedući piroške i posmatrajući pejzaž kroz mutne i prljave prozore. Ali zadnji deo srebrnkaste strele bio je znatno drugačiji. Na njemu je bio zlatni vagon, sa inicijalima V. F. i I. F. povezanim carsko-ljubičastom bojom.

V. F. i I. F. – Vasilij i Irina Federov – u stvarnom životu nisu bili nimalo povezani. U stvari, teško bi se moglo zamisliti da dvoje ljudi može deliti tako tesan prostor s takvom distancom. Irina je sedela u fotelji visokog naslona, koja je uistinu više nalikovala prestolu nego stolici. Natapala je levo stopalo u porcelanskoj činiji punoj ružinog ulja s laticama, dok je žena u kecelji klečala na podu, žustro trljajući petu njene desne noge morskom travom, tek ubranom u luci Vladivostoka uoči polaska voza.

Irina je nervozno listala časopis u rukama. Vozu će trebati još šest dana da stigne u Moskvu, a telefon je praktično bio bez signala, uprkos obećanoj „najnaprednijoj tehnologiji“. Nije mogla da razgovara s prijateljicama ni sa sestrom. Nije mogla da im se jada kako je zatočena

u ovoj pozlaćenoj kočiji, sa suprugom zbog kog bi najradije samoj sebi odrala kožu. Nije mogla da im kaže kako joj njegov tihi glas ide na živce i kako se oseća kao leptir proboden čiodom, kad god bi je pogledao onim svojim bezbojnim, beživotnim očima, iza naočara bez okvira.

I šta bi mogle da joj kažu i kad bi mogla da razgovara s njima? Da su je upozorile da se ne udaje za autsajdera, kad je mogla da bira između starih ruskih porodica, s nasleđem koje se moglo pratiti lako kao vene na zglobu. Trebalo je da pronađe utehu zbog loše odluke u trošenju njegovih milijardi. U letnjikovcu na Valdajskom jezeru. Apartmanu u Najtsbridžu. Vili na francuskoj Rivijeri. Raskošnom nameštaju. Novoj jahti. Čestim liposukcijama. Dugim nadogradnjama kose. Podvrgla se tolikom broju plastičnih operacija da se nije prepoznavala u ogledalu. „Budi pažljiva“, rekao je kad se poslednji put vratila iz bolnice na Beverli Hilsu, dok je stajao iza njenog stočića za ulepšavanje i povlačio još uvek nežnu kožu na obrazima, u pravcu linije kose. „Pocepaće se kao stara papirna kesa ako je još više zategneš.“

Kozmetičarka koja je grebala otvrdlu kožu pete pritisnula je pre-jako. „Pazi šta radiš!“, ritnula se Irina i izbacila ženu iz ravnoteže. Ona je pružila ruku da ne bi pala, nagnula porcelanski lavor i prosula nešto vode na debeli tepih. „Idiotkinjo!“

Irinin suprug je podigao glavu na drugoj strani vagona, gotovo na najdaljoj mogućoj tački. Na njegovom ravnom licu neupadljivih crta nije se videlo da li je besan zbog uznemiravanja, zabrinut ili samo znatiželjan. Sedeo je pored prozora u fotelji, kao njegova supruga, za stolom od blistavog drveta, na kom je bio laptop veličine omanje ak-ten-tašne. Posmatrao je beleške za televizijski razgovor uživo, u kom će učestvovati po dolasku u Moskvu. Mogli su da lete, naravno, u jed-nom od njegova dva privatna mlaznjaka, ali je putovanje vozom bilo deo kampanje. Predstavljalo je veličanstvenu procesiju preko najzane-marenijih delova Rusije, u političkom smislu – poruku osiromašenim masama po seoskim zabitima da nisu zaboravljene, makar ne s njegove strane. Poenta je bila u obezbeđivanju glasova nezadovoljnog seljaštva.

Isprva se kolebao oko zlatnog vagona. Poslednje dve zime bile su teške. Narod je gladovao. „Ne želim da budem optužen za razmetanje bogatstvom“, rekao je svom sekretaru.

On je podigao obrve. „Uz sve poštovanje, vi se uspinjete ka vlasti na krilima priče o običnom čoveku“, rekao je, „koji je počeo od nule i osvojio svet. Potrebno je da narodu pokažete da posedujete sve što on nema. Zašto bi želeli da ih predstavlja čovek koji nema ništa od onog čemu teže, koji je poput njih?“

Vasilij Federov se silno namučio da bi dokazao svoju ruskost. Uložio je stotine miliona u tehnološku infrastrukturu i rešavanje nacionalnih problema. Kupio je sebi položaj gradonačelnika, nakon čega je nemilosrdno, sistematski, očistio ulice grada kojim je gospodario, uz pomoć vlastite, visoko obučene privatne milicije. Oženio se predsednikovom ćerkom, zaronio je u rusku kulturu – finansirao je filmove, predstave i plesne grupe koje bi mu posle jednog minuta gledanja načisto dosadile. Istrpeo je sate jezičke poduke da bi tačno progovorio ruski, s jedva primetnim naglaskom. Neki problemi, poput ovog sa zlatnim vagonom, podsećali su ga na to da je još autsajder, koji se nije u potpunosti ratosiljao Kristofera Kleja.

Voz je jurio po vremenskim zonama – preći će ih osam dok ne stigne na određite. Odavno su ostavili za sobom Bajkalsko jezero – najveće, najdublje slatkovodno jezero na svetu – i Gulag Perm-36, radni logor u kom su godinama robijali brojni disidenti. Federov nije ni sa kim saosećao. Rusko nahoće, koje su nesrećno usvojili Amerikanci i koje je odraslo na Srednjem zapadu, osećajući se kao autsajder, čudak, neprestano žudeći za rodnom grudom, ili možda samo za svojom majkom, nije imalo vremena za one koji kritikuju i remete stabilnost.

Voz je stajao na raznim stanicama, i na svakoj od njih je, pored prodavaca na improvizovanim tezgama i putnika koji su čekali da se ukrcaju u železničku kompoziciju, bila i grupa ljudi koji su stajali na hladnoći, žena s pantalonama ispod haljina, džempera, kaputa, i muškaraca crvenih obraza, išibanih vetrom. Čekali su ga. Čekali su da makar načas ugledaju zlatni vagon i čoveka koji se u njemu vozio, koji im je obećao promenu. Milijardera koji je pošao od nule, ispod nule, i koji se uzdigao vlastitim snagama i obogatilo u Americi, da bi odlučio da ovde potroši svoje bogatstvo. I nije ga trošio samo u gradovima, u kojima oligarsi imaju svoje palate, već i u turobnim industrijskim naseobinama i zapuštenim selima. Čoveka koji je govorio ono što su

želeli da čuju – da masovna imigracija prazni državne fondove i razvodnjava ruski nacionalni identitet, da veliki gradovi isisavaju sve bogatstvo zemlje, ne ostavljajući ništa za druge. Da Sovjetski Savez može biti nanovo izgrađen, jači nego što je bio, i da će apsorbovati sve narode koji su srcem i dušom i dalje Rusi, iako su možda naterani da žive pod estonskom ili ukrajinskom zastavom.

Ali iznad njega je većito lebdeo taj znak pitanja, zar ne? Naglasak koji je s toliko truda pokušavao da sakrije. Meke šake i čisti nokti. Njegovo odelo. Naočari bez okvira. Nije se uklapao u ovdašnji politički narativ. Nije poticao iz starih bogataških porodica, niti se uzdigao u ruskoj vojnoj hijerarhiji. Zbog toga su dolazili na stanicu, da ga vide svojim očima.

Zbog toga se na svakoj stanici pokazivao na vratima voza, a Irina je morala da stavi tamne naočari, i tanušni osmeh, sličan tankoj posekotini na glatkom licu. I morali su da mašu. Ponekad je bacao poklončiće gomili – olovke s njegovim imenom ispisanim zlatnim slovima i slatkiše deci.

Prešli su Ural i prošli kroz Jekaterinburg, u kom su ubijeni car Nikolaj II i njegova porodica. Federov ni tada nije osetio nikakvo saosećanje. Svako ima svoj dan. Pejzaž vidljiv kroz prozor bio je sve industrijalizovaniji kako su se približavali Moskvi – zadimljene fabrike, monstuozni kamioni i sivi gradovi, okruženi stambenim zgradama.

Irina je sedela sama za stočićem za ulepšavanje i nanosila novi sloj šminke debelom mekom četkom.

„Ne zaboravi da staviš narukvicu“, podsetio ju je Federov.

To su bile prvi reči koje joj je uputio tog dana. Namrštila se, ali njen odraz u ogledalu jedva da se pomerio, zbog injekcija botoksa koje joj je lekar specijalista ubrizgavao svaka tri meseca.

Narukvica ju je istovremeno očaravala i odbijala, iako je znala da vredi milione. Bila je načinjena od teškog zlata i optočena dijaman-tima, izuzev jednog ravnog preseka, ukrašenog nasumičnim i naizgled besmislenim tačkama i kukicama. „Zove se Narukvica vernosti“, rekao joj je suprug kad ju joj je poklonio. Imala je utisak da joj je namakao lisice kad ju je zakopčao oko zgloba. Zaprepastila se kad je videla inicijale NŠ, ugravirane s unutrašnje strane. Ideja da na sebi ima polovnu

stvar, nešto što je dodirivalo tuđu kožu, za nju je bila neprihvatljiva. Ali Federov je bio uporan, na za njega karakterističan način. Koža joj se naježila, iako nije podigao glas.

Navukla je narukvicu.

Bila je ćerka predsednika, odrasla je praktično kao kraljica, u kući u kojoj bi, kad podignete čašu, neko žurno obrisao sto pre nego što biste stigli da je spustite. Nije mogla priznati da se užasava supruga mekog glasa i sitnih šaka, Vasilija Federova, ili Kristofera Kleja, zato što ga je sama izabrala. U središtu njegovog bića zjapila je crna jama bez dna.

„Da li te je ikad udario?“, pitala ju je sestra, primetivši kako se trzala kad god bi joj suprug prišao. Kad je Irina odmahнула glavom, nastavila je: „Verovatno te nije udario zato što strahuje od našeg oca.“ „Ne“, ispravila ju je Irina. „Nije to učinio zato što ne može podneti da me dodirne.“

Kad su stigli nadomak glavnog grada, Federov je odložio laptop i prišao otvorenom koferu na krevetu. Videla je kako se njegove šake, s čistim, savršeno oblikovanim noktima, uvlače u džep sa strane, i znala je šta traži. Gadila se te muževljeve opsesije. Upoznala je muškarce sa fetišima za stopala, vezivanje i neopisive seksualne radnje. Ali ju je od njegove opsesije spopadala jeza. Radilo se o komadu nekada plavog platna koje je posivelo i koje se izmastilo od starosti i upotrebe. Bilo je njegova jedina veza s majkom, koja ga nije samo odbacila na rođenju već ga je i ostavila u telefonskoj govornici, zavijenog u ćebe, od kog je ostala samo ova štokava krpica. Doleteo je u Rusiju kao mladi Amerikanac koji još veruje u srećan kraj. Našao ju je u stambenom bloku na obodima Novosibirska, u jugozapadnom Sibiru, samo da bi mu zalupila vratima ispred nosa. Posle tog iskustva napola je očekivao odbijanje oca, bivšeg oficira KGB-a, ali mu je šok zbog njega još izjedao koštanu srž, kao rak, spaljujući mu emocije.

Sve to joj je saopštio na početku braka, kad je među njima još bilo neke nežnosti. Pre nego što su poveravanja postala oružja koja su koristili u međusobnim okršajima. Trebalo je da poslušao oca. Poreklo je bitno. Čistoća krvi koja teče kroz nečije vene je važna. Vasilij Federov je možda bio na korak od postajanja najmoćnijeg čoveka u zemlji. Možda je, kao što je *Njujork tajms* prokomentarisao prošle nedelje, bio

najveća pretnja svetskoj bezbednosti, ali će, duboko u sebi, uvek biti nepopravljivo oštećen.

Na moskovskoj stanici Jaroslavskaja okupio se odbor za doček. Među okupljenima neće biti Irinin otac, Vladimir Sokolov, već vođe nacionalističkih ultradesničarskih pokreta, uključujući Rusko nacionalno jedinstvo i Pokret protiv ilegalne imigracije. Federov je sa zadovoljstvom opazio važne ljude iz Slobodarske partije Austrije i italijanske Lige za sever, čak i Flamanskog bloka iz Belgije.

Osvrtao se, tragajući za licem koje mu je bilo najpotrebnije. Za onim koje će mu dati najviše legitimiteta u stremljenju ka dostizanju najviše moći, u pokušaju da postane predsednik najveće zemlje na svetu. Nije ga video. Toliko jako je stegnuo zube da su mu mišići zaigrali na obrazima. Uložio je tako mnogo, sve što je imao.

„Gde je?“, prosiktao je Sergeju Denisovu, koji je slegnuo ramenima. Nizak i zdepast, sa presađenom kosom kestenjaste boje, koja mu je štrčala sa skalpa kao nova trava, u oštrom kontrastu s tamnim obrvama, Federovljeva desna ruka imala je mesnato lice u koje su crne oči utonule kao klikeri. Nije ga simpatisao, ali se oslanjao na njegov imidž jastreba i dugo službovanje u vojsci. Zapadna štampa je Denisova nazvala „Kasapinom iz Groznog“, posle zverstava počinjenih u Čečeniji pod njegovom komandom. Ali strah donosi poštovanje, a Denisovljeva prošlost je u dobroj meri obezbeđivala protivtežu problemima vezanim za Federovljevo poreklo.

Žamor se iznenada digao među gomilom na peronu. Dolazio je. Bio je izuzetno uočljiv s kupolastom kamilavkom, sa grbom napred i krstom na vrhu. Nosio je široku crnu odoru, s teškim zlatnim lancem, i bio je praćen povorkom slično odevenih sveštenika. Javno izražena podrška patrijarha Ruske pravoslavne crkve bila je najveći mogući podsticaj njegovim predsedničkim ambicijama. I bila je vredna milionskih dolarskih donacija i obećanja da će pravoslavni hrišćani imati uticaj na oblikovanje vladine politike. Stotine bliceva sevnulo je u rukama okupljenih foto-reportera kad su se rukovali. Fotografije njihovog susreta biće objavljene širom sveta. Mediji su to nazvali „novim

ultrakonzervativizmom“. Federovu se taj izraz nije dopadao. U njegovoj viziji objedinjavanja grupa nezadovoljnika, na marginama političke i društvene arene, ne samo u Rusiji već i u bivšim sovjetskim državama i dalje na zapad, pod savremenom, populističkom, antiimigrantskom zastavom, nije bilo ničeg konzervativnog.

Da li je ovaj Vasilij Federov, nekadašnji Kristofer Klej, koji je odrastao u SAD pozdravljajući zvezde i pruge, gledajući filmove u kojima su svi negativci imali ruska imena, uočavao ironiju u tome što za sve boljke rodne zemlje okrivljuje autsajdere, došljake, beskućnike? Nije, pošto se smatrao većim Rusom od onih čije noge nikad nisu napustile otadžbinsko tle, zato što je *odabrao* da se ovamo vrati i da ubrizga ogromno bogatstvo, izvučeno iz vena Amerike, u bolesno srce najvećeg američkog neprijatelja. Osećao se Rusom do srži.

Morao je ubediti ruski narod u svoju posvećenost i patriotizam, da bi stišao njegovo nepoverenje. Zbog toga je, posle fotografisanja na stanici, krenuo u studio *Kanala Rosija*, televizijske mreže u vlasništvu njegovog prijatelja i političkog saborca Anatola Poletova. Možda prijatelj nije bila prava reč, pošto Federov nikad nije ovladao veštinom sklapanja prijateljstava, ali su sigurno bili od koristi jedan drugom i složni u žestokoj borbi za ustanovljenje novog svetskog poretka.

Bio je neobično nervozan na stolici za šminkanje. Morao je da se suzdržava od nagona da odgurne ruku šminkerke, koja je zujala oko njega kao dosadni insekt. Naterala ga je da skine naočari. Osećao se izloženo i ranjivo, dok je svet bio skriven od njega iza mutnog vela.

„Dosta je bilo!“, breкнуo se. Šminkerka je morala da ode, da bi se usredsredio na ono što će reći. Na ono što se spremao da obeća.

Činilo mu se da blista pod studijskim osvetljenjem, ali mu je to pružalo prednost nad protivnikom u studiju, potpredsednikom Žuravljevom, koji se vidno znojio. Federov je osećao kako mu se samouverenost vraća. Zemlja – njegova zemlja – vapila je za promenom. Njegov tast, Vladimir Sokolov, dozvolio je da klizne u kaos, prezauzet očijukanjem sa Zapadom. Vodio je diplomatiju naftovoda, koja je punila džepove energetskih barona koji su ga podržavali, ne mareći za izgladneli narod. U srcu ruske politike postojao je vakuum, a Federov je nameravao da ga ispuni.

Ali prvo je morao da se dokaže pred narodom. Znao je kako će to učiniti.

Rasprava je započela. Govorili su o unutrašnjoj politici, međunarodnim pretnjama. Naglašavao je modernizatorske ambicije, ali je upozoravao na ritam promena u zemlji. Govorio je o korišćenju droge, kriminalnim bandama, koje je povezivao s Uzbecima i Tadžicima, i pokušao da iskoristi američko odrastanje kao prednost. „Iz prve ruke sam video do čega može dovesti večita potraga za samoispunjenjem. Video sam kako ona postaje rak koji proždire društvo iznutra.“ I sve vreme je vodio računa da ne bude preterano kritičan u odnosu na pređašnji režim, i da odaje poštu dostignućima Sokolova. Naposljetku, ovo je ipak bila Rusija.

Znoj je kapao niz Žuravljevljevo čelo, zato što mu je bilo jasno da izvlači deblji kraj u verbalnom okršaju. Napao je protivnikovu najslabiju tačku. „Kao autsajder, možda ne shvatate...“, rekao je i: „Kao imigrant...“ Federov je zaškrgutao zubima – njegov zubar neće biti zadovoljan zbog toga – ali nije menjao izraz lica. Pred kamerom je govorio o gradu u kom je pronađen kao novorođenče, duboko u praznoj utrobi Sibira. To je ruski grad, u kom žive pravi Rusi. Nije ga poredio s Moskvom i Sankt Peterburgom, metropolama koje su naginjale Zapadu. Ponovio je svoju mantru o tome kako je odabrao ovu zemlju nadahnut patriotizmom, za razliku od onih koji su, rođeni sa srebrnom kašičicom u ustima, odabrali da potroše bogatstvo koje im je Rusija dala na jugu Francuske, u Londonu ili na Bliskom istoku. Žuravljev, koji je ove godine proveo sedam meseci na privatnom ostrvu nadomak obale Dubajja, zario je prst u kragnu košulje, da bi je olabavio. Tim gestom je samo privukao neželjenu pažnju na naboranu kožu vrata.

Potpredsednik je osećao kako mu se tle kruni ispod nogu. Unezvereno je nastojao da baci neku kosku narodu – obećanja o smanjenju poreza, povećanju penzija. „Mi ne samo da obezbeđujemo snažno političko vođstvo već ozbiljno pristupamo poslu čuvanja i unapređenja kulture.“ Nabrajao je spomenike koje je vlada podigla i muzeje koje je obnovila. Završio je krešendom. „Nema snažnijeg svedočanstva naše posvećenosti kulturnom uzdizanju naše velike nacije od veličanstvenog eksponata koji smo nedavno predstavili, propraćenog međunarodnim

priznanjima. Govorim, naravno, o čudesnoj kopiji – o kulminaciji dvadesetpetogodišnjeg zanatskog i umetničkog pregnuća, koja je koštala jedanaest miliona dolara – tog krajnjeg simbola ruske veličine i slave, osmog svetskog čuda koje su nacisti ukrali pre šezdeset godina, i koje je nestalo bez traga. O neuporedivoj Čilibarskoj sobi.“

Federov je znao da ga ima čim je izgovorio te reči. Osećao je ukus trijumfa na jeziku. Kucnuo je čas da poentira. „Kopija?“ Prezir je kapao s njegovih usana. „Zamazivanje očiju narodu kopijom blaga koje nam je oteto i koje nam po pravu pripada tipičan je potez ove vlade. Da bih vam pokazao koliko volim ovu zemlju – *moju* zemlju – da bih vam dokazao privrženost, svečano se obavezujem pred ruskim narodom.“ Okrenuo se prema kameri i zagledao u nju. „Kunem se da vam neću dati kopiju, lažnjak, skupo plaćenu imitaciju, ako me budete podržali – već *pravu* Čilibarsku sobu.“

U studiju nije bilo publike, ali su spontani žagor sa usana televizijske ekipe i neskrivena zbunjenost na Žuravljevom mlitavom licu saopštili Federovu sve što je hteo da zna.

